

Lucrarea a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor

Coperta: Emil Pituț
ISBN 973-592-116-2

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ARIEȘANU, ION

Flacăra singuratică / Ion Arieșanu. - Timișoara :

Excelsior Art, 2004

ISBN 973-592-116-2

821.135.1-31

© – 2004 – Editura EXCELSIOR ART

Str. C. Brediceanu, nr. 8, etaj IV, cam. 401 (C.P. 262, O.P. 1),

– 300011 – Timișoara, România, telefon/fax: 0256/201078,

E-mail: edituraexcelsior@rdslink.ro Web: www.excelsiorart.rdstm.ro

Printed in ROMANIA

ION ARIEȘANU

FLACĂRA SINGURATICĂ

editura excelsior art
2004

CUPRINS

PARTEA ÎNTÂIA	5
Sub planeta Venus (Iubirea)	
PARTEA A DOUA	141
Sub planeta Marte (Acțiunea)	

PRELUDIU

Când începusem să scriu cartea aceasta, **Flacăra singuratică**, prin 1978, trăiam, rupt de prima mea familie, într-o profundă singurătate, locuind „cu chirie”, într-o mică încăpere, din apartamentul fratelui meu. Sentimentul celui însingurat, retras de lume, îl avusesem încă din adolescență, prin destin, dar, în perioada aceea, de ruptură familială, el mi se accentuă peste măsură. Solitudinea începea să pătrundă în mine peste normal și să devină o stare sufletească, capabilă să mă terorizeze ziua și noaptea, ca o supremă obsesie, a unui ins intrat într-o lungă penumbră a vieții.

Ca să atenuez starea aceea a mea, anormală, făceam plimbări prin orașul îmbeznat, sau, ziua, căutam natura din împrejurimile urbei, în scurte excursii solitare. Căutam, de asemenea, familii, prieteni, singuri ca și mine, și mă devotam lor, le deveneam amic fidel. Făceam, apoi, o adevărată baie de filme, rămânând, mai ales la ultimul spectacol nocturn, unde mă lăsam purtat în abisurile povestirilor, a iluziilor, aduse de acea „mașină de vis” care era filmul, sau frecventam asiduu concertele de muzică clasică, și, cu multă patimă, premierele teatrale. În general, căutam să-mi umplu golul vieții și teama de izolare, cu tot soiul de insignifiante, dar atrăgătoare evenimente ale vieții spirituale, cu scopul special de a-mi alunga vidul lăuntric și a mă simți al cuiva. Căutam, altfel spus, să aparțin și eu cuiva și cineva să-mi aparțină și el mie. Însă, cu regret observam, că, tot ceea ce fabricam eu și realizam, pentru a mă elibera de angoasă și de teama de singurătate, părea a fi de prisos, deoarece simțeam că solitudinea făcea parte chiar din mine și era chiar o formă de supraviețuire sau, poate, o boală a ființei mele. Boală ce mă cuprindea ca o apă uriașă, năvălind din afară spre înăuntru, și care mă trăgea cu furie în afunduri, unde cădeam mereu ca un înecat, sub valurile tulburi și vâscoase.

Atunci, într-una din multele mele „nopti albe”, mi se întâmplă ceva curios. După un somn agitat și scurt, căzui într-un vis, poate un coșmar, poate o stare de panică, prin care mă văzui, deodată, în primii mei ani, de după venirea mea la Timișoara, prin anii '55 – '56, numit proaspăt asistent universitar la o catedră, de istorie și științe sociale, a orașului. Atunci, abia intrat în activitatea universitară, se petrecură niște evenimente politice, de un dramatism ieșit din comun, aici în oraș. Evenimente care mă prinseră și pe mine în vârtejul lor, fără să mai am putință de scăpare, câțiva ani la rând. Traseul calm, de studiu și scris, al studenției mele, derulat la Cluj, urmat de cei doi ani de asistență, fu brusc și fără milă stopat și bulversat, iar viața mea luă o altă turnură și fu împinsă fără voie pe un drum lăaturalnic, iar întreaga mea existență o luă anapoda, spre un alt fel de destin, fantastic și neașteptat. Toți anii aceia, patru-cinci, care veniră, în urma evenimentelor fulgerătoare și tragice ale lui '55 – '56, făcură din mine un anonim și un paria social, dar și un biet om, învăluit într-o singurătate quasitotală și agresivă, care mi se părea fără de ieșire, și care se asemena izbitor cu singurătatea mea din anii '78, când mă rupsesem de prima mea familie și hotărâsem să scriu această carte...

Trezit din acel vis, sau coșmar, sau o teamă tulbure, am înțeles ce urma să fac eu, ca să mă lepăd de teroarea singurătății mele. Trebuia doar să o notez neapărat undeva. Și unde puteam face mai bine aceasta decât într-o carte. Numai o asemenea desfășurare spirituală putea să mă facă să scap de starea angoasantă de-a fi singur. Urmărind din aproape cazul ei și urmărindu-mă și pe mine. Așa am hotărât să scriu această carte. **Cartea unei mari singurătăți și a încercării înfrângerii ei.** Scriind-o, apoi, câțiva ani la rând, am început să înțeleg ce anume a însemnat singurătatea pentru mine, de-a lungul unor ani lungi. Găseam, prin ea, puțința cunoașterii de sine, dar și suferința izolării de unele bucurii firești, necesare ființei. Îmi dădeam, apoi, seama că ea, singurătatea, îmi descoperea mai ușor loviturile și uneltilor sorții, căci, sub pojghița subțire și fragilă a suprafeței societății și a relațiilor umane, se insinuau crăpăturile ascunse, fioroase, sub care apăreau

legi dure și inflexibile, personaje malefice, fariseice și corupte, tiranice și lașe care își făceau jocul lor diavolesc, lângă altele, ființe supuse și fragile, de un uriaș potențial sufletesc-spiritual, ale căror vise mă puteau captiva și pe mine, tânărul izolat și „singur pe lume”, pentru a reveni din nou la masa vieții, unde, îndeobște, nu poți pătrunde decât prin jertfa de sine și prin marcea putere a resemnării creștine.

Atunci, scriind această carte, a unei tinereți izbite în față de „valurile și vânturile” unei existențe dure, dedicându-mă ei, vreme de patru ani, avusei revelația, spre finalul îndeletnicirii mele scriitoricești, că singurătatea mea și a spiritului meu, provocatoare și lungă, de zi și de noapte, de ieri și de azi, începea să se frângă, deoarece ea fusese scrisă, înțeleasă și pătrunsă de către mine.

Am lucrat la romanul meu din toată ființa. Căci era o carte care trebuia neapărat scrisă.

Urma să conturez cartea în două volume. Dar am fost nevoit să o contopesc într-unul singur. După care am înaintat romanul, plin de curaj și speranță, unor edituri ale timpului, spre publicare. Cartea mea, citită, comentată de numeroși redactori, mișca suflete, dar nu mișca din inerția cenzurii politice. Redacțiile o citeau cu interes, dar se poticneau, temătoare, în fața politicii cenzurii. Deoarece teama, un sentiment generalizat și paralizant, mai ales după anii '80, făcea să pălească orice interes și plăcere estetică în fața ei. Astfel, manuscrisul cărții, pe jumătate hăcuit de frezușul redacțional, tăiat, scurtat, siluit la conținut, socotit a fi „prea tăios și provocator”, se întoarse din nou pe masa mea de scris, zăvorât fiind într-unul din sertarele uitării, până în această iarnă a anului 2004.

Încredințat, azi, după două decenii de la scrierea lui, tiparului și Editurii EXCELSIOR ART, încerc, de data aceasta, speranța că romanul acesta va putea pătrunde, cu înțelegere, dar și cu sficiune, în universul scrisului și al gustului cititorului contemporan. Oricum, un rost posibil al romanului meu aș dori să fie și acela de martor al unui timp, el desenând biografia unor vremi, care au frânt destine și vieți, asemănătoare cu cele ale eroilor cărții mele.

Sub perdeaua „obsedantului deceniu”, când au loc evenimentele, deceniu umbrat de legi neînduplecate, de multe neadevăruri, dar și de faldurile triumfaliste ale puterii totalitare, undeva, în taină, și în marea singurătate, au înflorit totuși visele și speranțele unor fapte umane anonime. Iar flacăra singuratică, din adâncurile lor, a putut să pâlpâie o vreme, înainte de-a se stinge și ea sub oblonul greu al istoriei.

Autorul

1

Într-o noapte, pe la începutul primăverii anului una mică nouă sute cinci zeci și șase, când se stârniră aceste întâmplări. Octavian David, în drumul său spre casă, se opri sub coroana albă a unui felinar și aținti cerul, care i se părea opac, din pricina luminii din stradă. Și, brusc, îl cuprinse un simțământ ciudat și pustiitor, că este singur pe lume și pierdut în infinit. Va mai fi avut el și altădată asemenea stări bizare? Probabil că da, însă, în momentul acela, poate din pricina adâncimii nopții și a golului din jur, îl înspăimânta CEVA anume. Dar nu știa încă ce. I se părea doar că atinge o stare nedefinită de neliniște, așa cum, văzuse, uneori, furnicile, în mica împărăție a mușuroiului lor, în așteptarea unei furtuni sau a unei amenințări, care plana neștiută asupra lor. Apoi, neliniștea lui trecu într-o senzație de imponderabilitate. Ca și cum ar fi fost proiectat, fulgerător, în imensitatea fără margini a bolții cerești, plutind, de unul singur, deasupra vidului, a genunii, nemaigăsind pământul, pe care îl părăsise cu o clipă înainte, și pe care îl zărea, din spațiu, ca pe o palidă minge în rotire nebună.

Era adevărat că, întreagă ziua aceea, David și-o irosise pe degeaba. Să fi fost starea aceea a lui urmarea năucelii, care îl cuprinsese încă de dimineață și ea dură până acum, spre seară, când el încă nu se liniști pe deplin? Totuși, spre seară, el se hotărî să caute atelierul pictorilor Nemes, unde nu zăbovi însă prea mult, ca în alte dăți, ci, scuzându-se, plecă grăbit spre casă... Iar, acum, iată-l revenind spre locuința lui, cuprins încă de neliniștea aceea confuză, îndreptându-se spre căminul studentesc (unde își aveau și ei, cele câteva tinere cadre universitare, camerele), un cămin improvizat în grabă și mobilat sumar, el fiind, cândva, un sordid hotel, situat în preajma gării.

Seara luneca spre noaptea adâncă. Primăvara timpurie, prin capricioasa lună martie, abia își anunțase prezența. Răceala și umezeala iernii mai stăruia în aerul aspru. Cerul, mohorât tot timpul zilei, nu reușise să adune decât puțină lumină și căldură de la soarele firav, pe care să le arunce apoi peste lume.

*

David venea dinspre malul Râului-Canal, transformat în cale navigabilă până la Marele Fluviu din Sud, Râu-Canal ce traversa orașul Z, prin chiar inima lui, în linie dreaptă, făcând o frumoasă buclă doar în dreptul cartierului Cetății. Pe chipul lui, întors acum ca într-o blândă răsucire spre cerul negru, se putea desluși nu numai neliniștea ce-i crispa trăsăturile, altfel limpezi, dar și nedumerirea copilăroasă de-a nu putea zări constelațiile, acum ascunse de nori, la care el privea de obicei cu încântare în voiajurile sale nocturne. O clipă îl străbătu din nou acel simțământ pustiitor al părăsirii. Fața lui suferi un rictus care-i îmbătrâni fizionomia, altfel armonioasă. Avea unul din acele chipuri de sorginte clasică, în linii pure, cu nasul puternic și drept, cu gura bine desenată, aproape feminină, și fruntea netedă, ornată de un bogat păr blond-arămiu. Doar ochii săi, de un verde pal, deveneau oțelii în unele momente, aruncând, peste chipul destul de simetric, umbrele tăioase ale unei asprimi ivite parcă dintr-un necunoscut obscur și amenințător. Trupul lui părea suplu și fibros, nițel totuși prea slab, în trencicotul lung și alburii, fluturând pe el, din care împungeau în afară umerii ascuțiți.

După prima nehotărâre, el se urni din loc. Își scutură capul, ca și cum ar fi voit să-și alunge niște gânduri, pletele sale fluturară, apoi se reasezară la locul lor și el își continuă drumul nocturn spre casă, cu oarecare sfială, atins încă de acea tulbure ezitare. Acum, pășea rar, ca și cum ar fi voit să-și potolească o dată cu pașii răriți și bătăile grele ale inimii, și fredona un motiv obsesiv din Andantele Concertului Numărul unu de Paganini... Ta, ta, ta, ta... Ti, ti, ti, ti... Motivul muzical suia în tonalități înalte și isca apoi un lamento sfâșietor, pe care putea să-l audă, lăuntric, chiar dacă buzele sale nu puteau să-l scoată...

Cum pășea îngândurat și fredona, Andantele faimosului virtuos genovez îl readuse în atelierul familiei pictorului Nemeș. Ei constituiau un nucleu atractiv pentru el, „un singuratic și un visător”, după expresia lor. De obicei, în atelierul lor, care le servea și de locuință, el putea fi văzut adeseori petrecându-și unele ceasuri ale serii. Asista în tăcere la migala celor doi, postați în fața șevaletelor, sau audiau, alteori, împreună, bucăți simfonice, de pe rarele plăci, pe care ei le găseau cu mari dificultăți în acei ani, la un mic magazin specializat în ustensile muzicale.

Pe David îl interesa mai ales Radu Nemeș, pictorul. Îl impresiona forța lui eruptivă, sugerând ceva din elanul pictorilor Renașterii, de-a se revărsa pe mari suprafețe de pânză, sau de-a realiza uriașe fresce pe pereții interiori ai unor instituții publice. De obicei, pictorul imagina luptători ai Insurecției, muncitori siderurgisti, mineri, personalități politice marcante ale zilei. Îi ieșeau de sub penel, pe pânzele imense, acciași bărbați uniformi, cu fețele osoase, severe, străbătute de asprime, având trupuri statuare, prinși în tonuri de albastru, verde, sau cenușiu, ei fiind expresia unui spirit nițel posomorât și tenace, fără elocvența culorilor exuberante.

De marile lui pânze, încremenite pe șevaletul uriaș, pictorul se apropia uneori rapid și copilărește, aproape voios, spre a pune o tentă sau a corecta o linie, ori se îndepărta cu repeziciune, parcă respins de pânză, până în punctul cel mai îndepărtat al atelierului. Își privea de-acolo lucrarea, închizând un ochi ca un trăgător de elită, și fluierând absent un fragment de arie sau un motiv pe care-l repeta obsesiv, ca și cum ar fi rămas în memoria sa cine știe de când și, acum, de pe o placă fisurată într-un punct anume, acul relua la infinit aceeași temă, repetând-o până la exasperare. Soția, Ileana Nemeș, pictoriță, sau mai precis graficiană și decoratoare, devenise cumva „vioara a doua” în familia lor, de plasticieni. Ea mai făcea și gospodărie, pe deasupra, în afară de linogravurile și grafica ei, care exprimau figuri negre, pe alb, muncitori, turnând șarja, într-o explozie de scântei, un soare imens, ridicându-se la buza câmpiei, pe care un țăran, sus pe tractor îl privea în extaz, sau chipuri dolofane de femei ieșind vesele pe ușa fabricii,

sau fete trupeșe, cu gurile larg deschise, cântând în cor, îndreptându-se, în șiruri compacte, cu sapele pe umeri, pe pământurile fără haturi... Uneori, pe lampa ei de petrol, „vioara a doua” fierbea câte o ciorbă de fasole albă sau de cartofi și, în acest caz, aburii îmbietori îi ameteau grabnic pe cei doi tineri bărbați, inundând micul atelier-locuință, din centrul parcului întunecat, ce mărginea pe o porțiune Râul-Canal, ascunzând ochilor indiscreți asperitățile și gunoaiele de pe țarm după un guler de blană verde și catifelată de iarbă.

2

În seara de care vorbim, din primăvara anilor o mie nouă sute cincizeci și șase, seară în care David fusese oaspete la familia pictorilor și cum revenea spre căminul său din preajma gării, Radu Nemeș nu picta la nici una din pânzele sale eroice, nici doamna sa, Ileana, nu se îndeletnicea cu cernelurile chimice, ci trebuia pe la oalele ei, trăgând însă cu urechea la o placă recent cumpărată, pe care cei doi tineri bărbați o comentau, din când în când, în surdină, în vreme ce Radu Nemeș, cu totul curios, se detașa rapid de cel de alături și, mișcându-se în jurul șevaletului, ca un leu într-o cușcă, schița, nici mult nici mai puțin, decât totemul portretul tânărului lor prieten, David.

Oaspetele „poza” într-un fel lejer, nu într-o anumită poziție impusă de picior. Stătea încolăcit într-un adânc fotoliu dezacordat, audiind discul, în vreme ce privirile sale rătăceau prin interiorul atelierului. Încăperea era de formă pătrată, cu un perete care comunica spre un stadion părăsit din marginea Râului, perete din sticlă, prins în nenumărate rame de fier. Ceea ce părea ațățător la prima vedere era mica lor sobă de tuci, ce arunca în aer, încolăcite, un vălmășag de burlane negre, înainte de a ajunge la hornul de sub tavan, dând senzația că acolo în atelier aveau loc cine știe ce complicate procese de alchimie. Pe două polițe de scânduri, prinse de-a lungul unui perete întreg, puteau fi descoperite diverse modele de ghips, prăfuite, alături de câteva căni de pământ ars, sau vase țărănești, lângă farfurii înflorite, un talmeș-balmeș de obiecte disparate, rame goale, lângă pânze lucrate,

o presă de grafică, alături de cutii de acvarele, vase pline cu pensule uscate și tuburi stoarse de vлага culorilor, toate într-un ciudat amestec de goliciune și ornament, de sărăcie și aparentă bunăstare, ca și cum în cotloanele atelierului ar fi putut să încapă sau chiar i-ar fi stat bine poeziei culorilor, pierdută în umbra unor drame neclintite și tăcute. Restul mobilierului părea, în schimb, un simplu accesoriu.

Între cei trei se instaură o stare de calm și visare, pe care muzica îndeobște o creează între firile mai introspective, ea putându-și întinde imperiul ei nebănuit și spre zonele sumbre sau respingătoare ale vieții, dar mai ales ținuturile limpezi ale sufletului devenindu-i accesibile, arta sunetelor fiind în esență o artă a elanurilor spirituale supreme. Radu Nemeș își făcuse un reflex din a lucra doar pe acordurile unor bucăți simfonice. Muzica reprezenta pentru el un fundal sau un act deconectant, ca și cum l-ar fi eliberat de neliniștea ce îl marca uneori pe parcursul muncii sale. Apoi, sunetele îl lăsau probabil să mediteze mai în voie la temele sale. Bărbat înalt, cu părul negru corb, și ochi imenși, peste care pleoapele cădeau și se ridicau cu o lentoare exasperantă, pictorul părea, prin gesturile sale potolite, lipsit de pasiune, dar David bănuia că înăuntrul aceluia trup aparent stăpânit se isca permanent o vigoare neașteptată, nedată prea ușor la iveală. Nemeș îi apărea unui străin drept o fire domoală, apatică și închisă, mai mult decât un pasional demascat de figura și de ochii săi întunecoși, lucitori, de gura lăcomă și senzuală, dar, mai ales, de pictura lui robustă, în care personajele, cu toată stereotipia lor, dețineau resortul ascuns al unui dramatism, pe care aspectul lor rece, nițel bizantinizat, nu-l dezvăluia de îndată.

*

În preajma lămpii, ce părea placa picapului, sau mișcându-se în raza lămpii de gaz, Ileana Nemeș își contura silueta dreaptă, descoperind un păr blond, împrăștiat copilărește pe gâtul alb, cu fire smulso din cocul înălțat deasupra unei frunți limpezi, de sub care te așteptau doi ochi verzi, metalici, în clipele în care ea se enerva, altfel meditativi și melancolici, cu o lumină gânditoare pălpâind trist și lunecând uneori cu ferecă peste globurile lor aprinse...